

Stiftelsesklagenemnda – sak 2017/0014

Stiftelsesklagenemndas avgjørelse av klage av 24. januar 2017 fra A på Stiftelsestilsynets vedtak av 5. januar 2017.

Saken gjelder Stiftelsestilsynets vedtak om å avslå søknad av 30. oktober 2016 om å oppheve særeieklausul heftet på eiendommen gnr. [...], bnr. [...] i X kommune. Søknaden er begrunnet med at klagers foreldre begge er døde, og at klager og hennes ektefelle har opparbeidet eiendommen sammen fra de flyttet dit i 1989. Klager har et sterkt ønske om at eiendommen skal være felleseie. Avslaget på søknaden er begrunnet med at vilkårene for oppheving ikke er til stede. Særeie fastsatt av giver/arvelater etter ekteskapsloven § 48 kan mottakeren ikke endre med mindre det er særskilt hjemlet eller klart forutsatt av giver/arvelater. Stiftelsestilsynet mener at opphevelse av klausulen ikke kan hjemles i noen av de alternative vilkår i stiftelsesloven § 46 første ledd.

Etter stiftelsesloven § 55 første ledd bokstav a gjelder stiftelsesloven kapittel 6 om omdanning av stiftelser tilsvarende blant annet ved privatrettslig disposisjon som forskudd på arv med bestemmelse om hvordan formuesverdien skal brukes. Spørsmålet i klagesaken er om omdanningsvilkårene i stiftelsesloven § 46 første ledd er til stede slik at særeieklausulen kan oppheves.

1. Stiftelsesklagenemndas kompetanse og sammensetning

Stiftelsesklagenemndas kompetanse er fastsatt i lov 15. juni 2001 nr. 59 om stiftelser (stiftelsesloven) § 7a. Etter bestemmelsen avgjør Stiftelsesklagenemnda klager på enkeltvedtak fattet av Stiftelsestilsynet i medhold av stiftelsesloven, dekningsloven, arveloven og samvirkeloven, med mindre noe annet følger av særskilt lovbestemmelse.

Stiftelsesklagenemnda har full prøvelsesadgang, jf. lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) § 34. Klagen er rettidig fremsatt og vilkårene for å behandle klagen er til stede, jf. forvaltningsloven §§ 29 og 32.

Ved Stiftelsesklagenemndas behandling og avgjørelse av klagen deltok leder Hanne Ombudstvedt og medlemmene Caroline D. Ditlev-Simonsen og Henning Sollid.

2. Sakens bakgrunn i hovedtrekk

Ved tinglyst skjøte datert 22. mars 1988 ble eiendommen gnr. [...], bnr. [...] i X kommune overført fra B til hans datter A. Det fremgår blant annet av skjøtet

"Kjøpesummen kr. 200 000,- er avgjort på omforent måte som forskudd på arv og som særeie."

Søknad om oppheving av særeieklauselet ble sendt Stiftelsestilsynet ved brev av 30. oktober 2016. Det fremgår av søknaden at klagers foreldre er døde.

Stiftelsestilsynet avslo klagers søknad om opphevelse av særeieklauselet i vedtak av 5. januar 2017 (vedtaket).

Vedtaket ble påklaget i brev av 24. januar 2017.

Stiftelsestilsynet har vurdert klagen, men har ikke funnet grunn til å omgjøre vedtaket. Saken ble oversendt Stiftelsesklagenemnda i brev av 15. februar 2017.

Stiftelsesklagenemndas avgjørelse bygger på de saksdokumentene som nemnda har mottatt innen behandlingen av klagen.

3. Rettslig grunnlag for vedtaket

Det følger av stiftelsesloven § 55 første ledd bokstav a at reglene om omdanning av stiftelser gjelder tilsvarende for:

"formuesverdier som ved avtale, testament, gavebrev eller annen privatrettslig disposisjon er overført til en bestående stiftelse eller annen form for rettssubjekt (enkeltperson, forening, selskap, offentlig institusjon mv.), med bestemmelse om hvordan formuesverdien skal brukes"

For å kunne oppheve en rådighetsbegrensning, må minst ett av de fire vilkårene i stiftelsesloven § 46 første ledd være oppfylt. Bestemmelsen lyder:

"Omdanning kan foretas når en bestemmelse i vedtektene eller den rettslige disposisjonen som danner grunnlaget for stiftelsen
a) ikke lar seg etterleve, for eksempel fordi stiftelsens kapital er utilstrekkelig til å tilgodese dens formål på en rimelig måte,
b) er åpenbart unyttig,
c) er i strid med hensikten i den disposisjonen som danner grunnlaget for stiftelsen, for eksempel fordi oppretterens forutsetninger for bestemmelsen har sviktet, eller
d) er åpenbart uheldig eller åpenbart ufornuftig."

4. Stiftelsestilsynets vedtak

Vedtaket av 5. januar 2017 lyder:

"Søknad om opphevelse av særeieklauselet i skjøte fra [B] av 22. mars 1988 påhvilende gnr. [...] bnr [...] i [X] kommune, blir avslått."

Stiftelsestilsynet innleder med en generell omtale av reglene om formuesordningen mellom ektefeller. I denne forbindelse uttaler tilsynet at særeiebestemmelse som er fastsatt av giver eller arvelater i medhold av ekteskapsloven § 48, ikke kan endres av mottakeren med mindre det er særskilt hjemlet eller klart forutsatt av giveren eller arvelateren. Videre bemerker

Stiftelsestilsynet at avtalefriheten som ektefeller har etter ekteskapsloven § 65, også omfatter særeiemidler fastsatt av giver eller arvelater i medhold av ekteskapsloven § 48.

Fra vedtaket gjengis:

"Det klare utgangspunktet er at vilkårene for å få endret denne typen bestemmelse gjort i forbindelse med en gaveoverføring/arv, er svært strenge. Gjennom å fastsette en slik klausul ved overføringen, har giverne søkt å sikre oppfyllelsen av sine ønsker også etter sin død. Hensynet til givernes intensjon på disposisjonstidspunktet må derfor tillegges særlig vekt i vurderingen av om bestemmelsen skal omdannes. For Stiftelsestilsynets vurdering er det også av sentral betydning at ektefellene ved et aktuelt oppgjør vil ha frihet til å avtale en fordeling som ikke tar hensyn til bestemmelser om særie fastsatt av giver eller arvelater. Dette tilsier som utgangspunkt at behovet for omdanning av særieklausuler med tanke på fordelingen av ektefellenes samlede formue ved en eventuell separasjon/skilsmiss vil være begrenset."

Stiftelsestilsynet finner ikke at noen av vilkårene i stiftelsesloven § 46 første ledd bokstavene a–d er oppfylt i dette tilfellet. Særieklausulen er i stand til å tjene sitt formål med å verne klager ved en eventuell skilsmiss og er derfor ikke åpenbart unyttig, jf. bokstav b. Den er heller ikke åpenbart uheldig eller åpenbart ufornuftig, jf. bokstav d, alene av den grunn at klausulen medfører enkelte uheldige praktiske konsekvenser, eller at ektefellen har opparbeidet eiendommen. Vilkåret i bokstav c er heller ikke oppfylt ettersom det ikke er noen bristende forutsetning at eiendommen er opparbeidet og påkostet i fellesskap mellom ektefellene. Stiftelsestilsynet har i sin vurdering sett hen til to avgjørelser fra Stiftelsesklagenemnda, sak 16/5302 og 16/4166, som tilsynet mener har mange fellestrekk med den aktuelle saken.

5. Klagers anførsler

Klager ber i klagen av 24. januar 2017 om å få omgjort avslaget fra Stiftelsestilsynet.

Klagers anførsler kan oppsummeres slik:

- Foreldrenes intensjon var å sikre gavemottaker ved en eventuell skilsmiss, spesielt fordi eiendommen var skilt ut fra deres eiendom.
- Klausulen er ufornuftig sett i lys av at ektefeller ved en skilsmiss har råderett over det økonomiske oppgjøret. Ettersom eiendommen ble overført som forskudd på arv kan den holdes utenfor skiftet i medhold av skjevdeling ved et skilsmissoppgjør.
- Særieklausulen bør oppheves før alderdom/dødsfall ettersom denne råderetten ikke kan utøves etter arvefall. Det kreves da at felles barn samtykker til at ektefellen kan bli sittende i uskiftet bo med særeiemidler. Dersom vår datter, som er bosatt i England, skulle falle fra, er det vergen til hennes mindreårige barn som eventuelt må skrive under, noe det er stor usikkerhet rundt. Ved å bli pålagt skifte kan min ektefelle bli satt i en situasjon som gjør at han i verste fall må selge for å innløse forpliktelser, noe som er svært uheldig. Vi har ingen annen fast eiendom.

- Klager har ingen særkreditorer som kan ha interesse av verdien.

6. Stiftelsestilsynets merknader til klagen

Ved brev av 15. februar 2017 har Stiftelsestilsynet oversendt klagen til Stiftelsesklagenemnda til avgjørelse. Stiftelsestilsynet har funnet saken tilstrekkelig opplyst med den dokumentasjonen som foreligger, og har ikke funnet grunn til å omgjøre vedtaket.

Stiftelsestilsynet viser til bestemmelser i ekteskapslovgivningen f.eks. §§ 63 og 73 om vederlag som skal avhjelpe uheldige og utilsiktede utslag av slike urådighetsklausuler. Etter Stiftelsestilsynets oppfatning må det ved anvendelsen av § 55 på særeieklausuler ses hen til ekteskapslovgivningens spesialregulering. Stiftelsestilsynets omdanningskompetanse etter § 55 må antas å være reservert for de helt ekstraordinære tilfeller.

Om klagers anførsler skriver Stiftelsestilsynet at tilsynet ikke kan se at det i denne saken foreligger endrede forhold som innebærer at formålet med særeieklausulen er i strid med givernes opprinnelige hensikt. Fra innstillingen gjengis:

"Ved utformingen av arveloven § 9 har lovgiver villet at en bestemmelse om særeie skal ha som konsekvens at gjenlevende ektefelle er avhengig av samtykke fra førsteavdødes arvinger for å kunne sitte i uskifte med særeiegjenstander, dersom ikke annet er bestemt. Det foreligger således svært mange tilfeller der ektefeller må leve med en usikkerhet når det gjelder spørsmålet om barn eller eventuelt barnebarn vil gi sitt samtykke til uskifte. Stiftelsestilsynet finner ut fra dette at forholdene i saken ikke er av en slik karakter at ett av de alternative vilkårene etter stiftelsesloven § 46 første ledd er å anse for oppfylte."

Stiftelsestilsynet viser videre til en avgjørelse fra Stiftelsesklagenemnda, sak 15/5302, der det uttales at dersom ikke giver hadde ønsket bindingen ved gavemottakers død, måtte dette vært bestemt av giver.

7. Stiftelsesklagenemndas vurdering

Ved skjøte tinglyst 23. mars 1988 ble eiendommen gnr. [...], bnr. [...] i X kommune overført til klager som forskudd på arv. Giver, klagers far, bestemte at eiendommen skal være klagers særeie.

Hovedregelen i ekteskapsloven § 48 tredje punktum er at gavemottageren ikke kan endre et særeiepåbud med mindre det er særskilt hjemlet eller klart forutsatt av givieren. Det aktuelle særeiepåbudet er ikke formulert slik i skjøtet at gavemottageren har rett til å endre bestemmelsen, for eksempel etter at ekteskapet har vart noen år eller at mottageren står fritt til å endre særeiepåbudet.

Spørsmålet som klagen reiser, er om det er grunnlag for å oppheve særeieklausulen med hjemmel i stiftelseslovens omdanningsregler, jf. § 55 første ledd bokstav a, jf. § 46 første ledd bokstavene a til d.

Det fremgår av dokumentene at formålet med bestemmelsen om at eiendommen skulle være mottakerens særeie var å sikre klager i tilfelle skilsmisse. Når hovedregelen etter ekteskapsloven § 48 er at gavemottakeren ikke kan endre særeiepåbudet og den aktuelle klausulen heller ikke åpner for det, tilsier det etter Stiftelsesklagenemndas syn at det skal forholdsvis mye til for å etterkomme søknaden om å oppheve særeieklausulen.

Stiftelsesklagenemnda kan vanskelig se at særeieklausulen er åpenbart unyttig, åpenbart uheldig eller åpenbart ufornuftig. Heller ikke kan det legges til grunn at særeieklausulen ikke lar seg etterleve. Særeieklausulen skal sikre at eiendommen holdes utenfor et skifte av felleseie mellom klager og hans ektefelle ved opphør av ekteskapet. Vederlagsreglene i ekteskapsloven §§ 63 og 73 om vederlag på skiftet, skal sikre den andre ektefellen mot at verdien av særeie økes med felleseiemidler/den andres bidrag. Reglene er også lagt opp slik at gjenlevende ektefelle kan sitt i uskiftet bo med særeiemidler i tilfeller der det foreligger samtykke fra arvingene. Usikkerhet knyttet til at slikt samtykke ikke vil gis i den nærmere beskrevne situasjonen tilsier etter nemndas syn ikke at klausulen er åpenbart unyttig, uheldig eller ufornuftig, men nettopp at den tjener sitt formål.

Spørsmålet er om de opplysninger som er gitt i klagen gjør at det må legges til grunn at det har vært endringer som fører til at formålet med klausulen er i strid med givernes forutsetninger, jf. stiftelsesloven § 46 første ledd bokstav c. Stiftelsesklagenemnda kan ikke se at det foreligger endrede forhold som innebærer at formålet med særeieklausulen er i strid med opprinnelig hensikt. Dersom giver ikke hadde ønsket at klausulen skulle gjelde etter gavemottakers død, måtte dette være bestemt av giver. Klagers søsters støtteskriv av 9. desember 2016 der hun skriver at hun er sikker på at foreldrene ikke ville hatt noen innvendinger mot å oppheve særeieklausulen, rokker ikke ved nemndas vurdering. Det er som nevnt den som påheftet særeieklausulen som måtte ha bestemt at den skulle opphøre ved død.

Klagers anførsel om klausulen bør oppheves, fordi ektefellen har opparbeidet eiendommen sammen med klager, er etter Stiftelsesklagenemndas syn ikke et endret faktisk forhold som gjør at nemnda kan legge til grunn at giverens forutsetninger for særeieklausulen har sviktet, jf. § 46 første ledd bokstav c.

Klagen tas etter dette ikke til følge.

7. Vedtak

Stiftelsesklagenemnda fatter etter dette følgende vedtak:

Stiftelsestilsynets vedtak av 5. januar 2017 opprettholdes.

Vedtaket er enstemmig.

Vedtaket er endelig og kan ikke påklages, jf. forvaltningsloven § 28 tredje ledd.

Oslo, 20. oktober 2017

Hanne Ombudstvedt

Leder

Dokumentet er godkjent elektronisk